

בני ברית ישראל

מועצה אזורית דרום

יו"ר מועצה: אבי ארז
ereza100@gmail.com

עורך: יוסי רזי
razyf@013net.net

עלון מספר 31

לשכת הנשיא ויצמן לשכת נתיבי השלום לשכת בנימין דה רוטשילד

לשכת המדע – רחובות לשכת ראשונים

כסלו תשפ"ג

העלון הדיגיטלי

דצמבר 2022

תוכן עניינים

דבר העורך – יוסי רזי

דבר יו"ר המועצה – אבי ארז

סיכום מפגש זום עם ראשי מועצות אזוריות – אבי ארז

מפגשים - לשכת המדע רחובות – עזרא קורן

מפגש בלשכת הנשיא ויצמן- אבי ארז

יציאה לפנסיה – משבר או הזדמנויות חדשות? – אברהם אולמן

מה גורם להתחממות כדור הארץ? – אהוד גרינשפן

מה הקשר בין הפצת פייק ניוז לחיזוק המעמד החברתי? - אופיר בראל

מה יהיה? מבט אל העתיד – ד"ר יאיר שרן

ישראלים ביפן: שירת הייקו כסלפי – ד"ר יואב גל

מרוץ הלפיד בחנוכה – צבי תדמור

ביוגרפיה של רחוב – מנחם ולינסקי - צבי תדמור

היה הייתה עברית – רות קלי

אל נורא עלילה - שוקי ברנדווין

חלון לעלון

יוסי רזי

במטוס של חברת התעופה האמירתית שהמריא בשבוע שעבר מתאילנד לדובאי (בדרכנו חזרה לארץ) השמיעו מנגינות אמריקאיות ישנות מתקוות לרגל חג המולד המתקרב. דָּוֵד, הדייל הפורטוגזי, סיפר לי על שיטוטיו במקומות שונים בעולם ועל שני חבריו הקרובים ביותר, דיילים כמותו, אחד מאוסטרליה, השני מהודו. אחר כך אמר לדיילת בעלת העיניים המלוכסנות שהגיע הזמן לחלק לְטָסִים את הארוחה. בפוקט, ממנה חזרנו, שומעים על החוף אנגלית, גרמנית ורוסית. וישנו שם גם ישראלי, עובדיה, בן גילנו, שהתחתן עם תאילנדית ולשניהם מסעדה לארוחות מזרחיות (המזרחיות – לפי המשמעות אצלנו).

צפונה משם, במפרץ פנג נגה, נישאים מתוך מהמים איים ירוקים טרופים יפהפיים ואחד מהם נושא את שמו של ג'ימס בונד, הבריטי המעונב. עליו, על האי, צולמה סצינה ידועה מתוך אחד מפרקי הסדרה. ומכאן שמו.

בעת שהותנו בתאילנד לא התפנינו לשני משחקים בחצי הגמר במונדיאל, משחקים שאיחדו מיליארדים לחודש שלם של צפייה משותפת במסכים. בכל מקום ומכל מקום. מרוקאים וקרואטים וארגנטינאים ואנגלים רואים ושומעים זה את זה.

העולם הופך להיות גלובלי. האומנם?

האי המוסלמי תאילנד- מגרש כדורגל צף לא הרחק מהאי של ג'ימס בונד נמצא האי פאני. עד לא מזמן התגוררו בו 320 משפחות,

שהתפרנסו, היטב, מתיירות. הבקתות, מבני החינוך, החנויות, המעברים בין החנויות, המסגד המפואר – היו שוקקי חיים. האטרקציה הגדולה של המקום - מגרש כדורגל צף על המים, ששימש את המקומיים והאורחים כאחד ליהנות בעולם כזה מיוחד, ממסירות ובעיטות בכדור.

וכעת, בזמן המונדיאל, המגרש ריק וכך גם מרבית האי. הקורונה לא פסחה עליהם. היא הבריחה התיירים, המיטה על האי אסון. הגברים נאלצו לעבור למקומות אחרים, לחפש פרנסה. עד היום לא חזרו, נותרו עליו מעט קשישים, נשים וילדים. התיירים עוד לא מגיעים בהמוניהם כבעבר. האסון של יושבי האי עדיין קיים, התיירות בכל תאילנד עדיין לא התאוששה לגמרי. וכך גם אסונות אחרים שקורים בעולם, בסוריה, בעיראק ועוד. הם נשארים "שם" לא אצלנו. בעיות של מקומות ואזורים, ושל אוכלוסיות שסובלות מכך.

המדריכה שליוותה אותנו ליום של טיול בחופי פוקט המרהיבים, עשתה ועושה זאת גם עם תיירים רבים אחרים מכל קצוות עולם; אלה – מגיעים לבלות באי, להשתזף לחופיו, להתענג על מאכליו; אבל היא עצמה – לא יצאה מעולם מגבולות ארצה, לא ראתה נופים ואתרים אחרים, לא נהנתה ממה שיש להם להציע. שכרה הנמוך לא מאפשר לה לעשות זאת.

בשבילה ובשביל כמה מיליארדים נוספים של תושבי הכדור – העולם נותר לוקלי.

דבר יו"ר המועצה

שלום חברים

הלשכות של המועצה נערכות להגברת הפעילות חברתית והתנדבותית בתחומים השונים. לשכת הנשיא ויצמן מתגייסת לאיסוף ציוד עבור פליטי מלחמה מאוקראינה ונמלטים מרוסיה. האנשים מגיעים חסרי כל זקוקים לציוד ביתי בסיסי של כלי בית, מצעים ומגבות, וצעצועים לילדים. כתבה מפורטת – בהמשך.

שבוע לפני חנוכה העניקה לשכת הנשיא ויצמן מלגות לסטודנטים תושבי רחובות שזקוקים לסיוע כספי למימון לימודיהם. המלגה היא בסכום של אלפיים ₪, ומוענקת לחמש סטודנטיות. המלגה מוענקת בטקס חגיגי מלווה בהדלקת המנורה וליווי מוזיקלי.

טקס חלוקת מלגות לסטודנטיות

לשכת הנשיא ויצמן ולשכת המדע – רחובות, מתכננות למסיבת חנוכה משותפת שתערך בליל הדלקת הנר הראשון. את המסיבה תנחה אומנית בהרצאה מוזיקלית "המאבק על הגבורה". לשכת המדע ממשיכה בפעילות חברתית תוססת, מפגשי "פרלמנט" שמגבירים את הקשר החברתי ותורמים לגיבוש חברי הלשכה.

שלושה חברים מלשכת ראשון לציון השתתפו בסמינר מובילים שנערך בבית הארחה בשפיים. זהו צעד משמעותי נוסף בקליטת הלשכה שהצטרפה זה לא מכבר לבני ברית. טקס קבלה לארגון ייערך ברבע הראשון של שנת 2023.

לקראת ט"ו בשבט מתוכנן לערוך אירוע נטיעות לכל חברי מועצה אזורית דרום ולאורחים ממועצות אזוריות נוספות. האירוע ייערך בשיתוף פעולה ובהדרכה של נציגי קק"ל.

אבי ארז

מה נשמע בלשכות המועצה

מפגשים - לשפת המדע רחובות

החברים יזמו פרלמנט שבועי
כדי להנות אחד מהשני -
נפגשו ברולדיון, סביב שלחן
ספרו חיות, קנחו בקפה ועוגה.

זינה וצביקה יזמו יותר
לארח בבייתם את החברים
אל בית בן שנה ויותר
עם השקעה ומחשבה בעצוב,
באדריכלות וברהוט.

והנה, על השלחן מטעמים
מכל הסוגים, מן בורקסים
סלטים, גבינות וממרחים
תאנה לעינים וכיף בחד.

והמארחת הכינה פתקים קטנים
בכל פתק משימה:
ספר על עצמך והגד לכלם
מה היית עושה עם מיליון ש"ח?
באיזה מקצוע היית בוחר בחיים?
מה הפנטזיה שלך?
ועוד שאלות פאלה מביכות ...

ופתאום נפתחו הפיות
וספרו על עצמם
סודות כמוסים, שכלם מפירים
ספורים מהצבא
על זוגיות, למודים והשפלה
על בולגרים איזושהי בדיחה,
ועל חבר שנפצע ובנס נצל ...

זְהוּ, תַּסְּ הַמְּפָגֶשׁ,
תְּנִיחָה רַבָּה!
נַחֲמָה לְבָא, בְּשָׁבוֹעַ הַבָּא.

כתב: עזרא קורן 6/12/22

מפגש - בלשכת הנשיא ויצמן

ביום ראשון ה-13 בנובמבר, התקיים המפגש החודשי של חברי הלשכה. אבי ארז, נשיא הלשכה נתן סקירה קצרה על פעילותה של המועצה האזורית דרום. צבי תדמור נתן את הפרק השני של ההרצאה שנשא בפני הלשכה לפני מספר חודשים "מי היה רב החובל אייק, מהעפלה לתקומה" בה סיפר על פרשת "אקסודוס- יציאת אירופה תש"ז 1947". בפרק השני- על פרשיות נעלמות של הספנות הישראלית 1948-1978"

בפרק זה סיפר על מעלליו של אייק בימי הקמת המדינה, על שביתת הימאים בחיפה ב-1951, על נתיבי הספנות הישראלית ועל חברת "ספינות" שאייק הקים ופרשיות נעלמות שליוו את חייו בעולם הספנות. המצגת בליווי סרטים וצילומים ריתקו את חברי הלשכה.

אוניית הקירור "רונירל" של חברת "ספינות"

אייק אהרונביץ (ארז)

כתב: אבי ארז

סיוע לפליטים מאוקראינה ורוסיה

שבוע לפני חג החנוכה. התגייסו חברי הלשכה בהובלתה של אירית עידן, לאיסוף וארגון ציוד עבור פליטים שהגיעו מאוקראינה ורוסיה. הגענו למקום אחסון וחלוקת הציוד, מקום ניתן ע"י העירייה. אבל יש בעיה "קטנה", החברים לא מוצאים את המקום. מסתבר שהעירייה הקצתה מקלט תת קרקעי, חבוי בתוך חצר של מועדון נוער, הדרך למקלט היא דרך חתכים... לבסוף מצאנו את המקלט, פרקנו את הציוד שהובא, ונשות הלשכה החלו בסידור וארגון הציוד שכלל בעיקר כלי בית, שמיכות, מגבות, ומשחקים לילדים. מתנדבות הלשכה החלו בסידור וארגון הציוד, ולאחר מכן התגייסו לסידור ערמות הבגדים הגדולות שהיו מפוזרות במקום. בינתיים החלו להגיע האנשים שזקוקים לדברים השונים, ולקחו את צרכיהם. בכוונתנו להמשיך בפעילות מבורכת זאת, כל עוד יהיה בכך צורך.

כתב וצילם: אבי ארז

סיכום מפגש זום עם ראשי מועצות אזוריות- 14 בנובמבר 2022

ערך את הראיון: יוסי רזי, סיכום: אבי ארז

משתתפים: דוד אייל (צפון), ברכה גולדנברג (שרון), מנו כהן (גוש דן), אבי ארז (דרום)
דגנית ננטל (יועצת הנשיא לתקשורת)

כללי

נדונו סוגיות של ההווה ותובנות על עתיד. הארגון.

הובע צער על היעדרותם של שלושת ראשי מועצות.

להלן תמצית הדברים שנאמרו:

דוד אייל: נמצאים בעיצומה של פעילות להקמת לשכה של אנשים מוגבלים פיסית. מנגד, מלשכת קריית ים הודיעו לו שהם עוזבים את בני ברית, כי מרגישים שאין להם שום ערך מוסף בזה שהם חברים בארגון. אין לו תשובה אמיתית לטענה הזו.

חסר אתגר משמעותי שייתן ערך מוסף, כך שאנשים ירצו להצטרף לבני ברית.

גיוס חברים חדשים נעשה לעיתים באמצעות קמפיין פייסבוק, למשל גיוס שלושים איש ללשכת קריית ביאליק. לאושא וכרמיאל נעשה גיוס בשיטת חבר מביא חבר.

פעילויות מיוחדות במסגרת מוזיאון הלוחם היהודי. ברמה הארצית צריכים לחשוב על פרויקטים ארציים נוספים כך שיזהו אותם עם בני ברית.

פעילות מיוחדת שנעשית במועצה היא טיולי בר-מצווה משותפים להורים וילדים, ובסיומם מסיבת בר מצווה.

יוסי רזי: האם אתה מחכה לפעילות יזומה ממרכז בני ברית או יוזם פעילות מקומית?

דוד חושב שהיזומה לפעילות ארצית צריכה לבוא ממרכז בני ברית.

מנו כהן: מועצה אזורית גוש דן מארגנת ומסבסדת מופעי תרבות באולם בני ברית ברמת גן. המופעים פתוחים לכל חברי המועצה. בנוסף, כל לשכה מקיימת פעילות חברתית ותרבותית משלה. המועצה מארגנת ומממנת חלקית גם טיולים ונופשונים. התקציבים לפעילויות באים ברובם מההכנסות שיש למועצה מהשכרת הבניין שברשותם לעיריית רמת גן ולגופים פרטיים. בנוסף עוסקת המועצה בפעילות התנדבותית בבתי ספר, פנימיות ומוסדות שונים.

ברכה גולדנברג: הצד החברתי הוא הבסיס להקמת קבוצות. האנשים מחפשים חברה ומסגרת. הנושא החברתי הוא הבסיס לכל השאר. כאשר הקבוצה פעילה ומגובשת חברתית ניתן להתחיל בפעילות התנדבותית. כל לשכה מתנהלת בצורה עצמאית.

כל מפגש מתפרסם בפייסבוק. היא מתחילה בנושא החברתי, ולאט לאט מכניסה את הקשר לבני ברית והערכים של הארגון. צריך לנצל יותר את הרשתות החברתיות.

יוסי רזי: מהדברים שלכם עולה שהכול בסדר.

ברכה גולדנברג: לא תמיד הכול בסדר. אבל צריך להקדיש אופטימיות, שמחה, אהבה, ותחושה של ביחד. ההתכנסות היא בבתיים, כך שאחד התנאים להצטרפות הוא אפשרות לארח קבוצה של 30 אנשים בבית החבר.

אבי ארז: במועצה אזורית דרום יש לשכות בעלות אופי שונה מאד אחת מהשנייה. ביבנה יש לשכה שעוסקת רק בנושא איסוף וחלוקת מזון לנזקקים. אין פעילות תרבותית וחברתית.

בראשון לציון יש לשכת נשים בעלת אופי מסורתית. ברחובות יש שתי לשכות, אחת ותיקה מאד והשנייה שהוקמה בשנה האחרונה. כל אחת פועלת בנפרד, ויש גם פעילות חברתית ותרבותית משותפת, במסיבות וטיולים. ניסינו להקים לשכה באשדוד, אבל עד היום לא עלה בידנו. בימים אלה נעשה עוד ניסיון עם קבוצה חדשה.

יוסי רזי: לאן הולכים מכאן?

אבי ארז: המטרה שלנו היא העלאת רעיונות ונושאים לדיון ולא לעסוק בפתרונות. לשם זה יש מוסדות לארגון.

מנו כהן: בלשכות המועצה אין בעיות שקשורות לנושאים חברתיים. כל לשכה מקיימת פעילות חברתית והתנדבותית עצמאית. הלשכות מביאים מרצים ואומנים באופן עצמאי. לא הצלחנו לגייס אנשים בגילאי 50, ולהצעיר את הארגון, והחברים שמצטרפים הם בגילאי ששים-שבעים. התחלנו עם 300 חברים והיום אנחנו 800 חברים.

ברמה הארגונית צריך לעבור פאזה: מיעד של הגדלת הארגון, ליזום פרויקטים בנושא ההתנדבות למען הקהילה ובתחומי החינוך והרווחה.

דגנית ננטל: נדרש פרויקט גדול ברמה הארצית שיבדל אותנו מארגונים אחרים. צריך להצטרף לאירוע גדול שיפרסם את בני ברית בתקשורת למשל השתתפות ביום זיכרון לנשים הנרצחות. האירוע הזה כבר מופיע בתקשורת, והצטרפות אליו תיצור לנו פרסום. צריך לקחת דוגמא מארגון הליונס בהוד השרון, שומעים עליו בכל מקום בעיר.

ברכה גולדנברג: צריך לפרסם את פעילות הארגון ברשתות החברתיות. זאת הדרך שיכירו אותנו. הכי חשוב זה להדהד ברשתות. ברכה "מעתיקה" את הפעילות של מועצה אזורית גוש דן. כי הצלחה כדאי לחקות.

יציאה לפנסיה – משבר או הזדמנויות חדשות?

אברהם (אבי) אולמן

לפני שלושה חודשים פרשתי לפנסיה, אחרי 29 שנים כפרופסור לכימיה במחלקה להנדסה ביומולקולרית וכימית, בבית הספר להנדסה טנדון שבאוניברסיטת ניו יורק, ועשר שנים קודם לכן כחוקר במעבדות המחקר של חברת קודאק ברוצ'סטר, שבמדינת ניו יורק. במשך שנים ראיתי איך עמיתים במחלקה פורשים לפנסיה, אך ממשיכים לבוא יום יום למשרד, ותהיתי מדוע. האם זה הפחד מפני הלא נודע? או אולי זה הדבר היחיד שהם יודעים לעשות. אני, ביום שפרשתי, ניקיתי את המשרד, החזרתי את המפתחות לראש המחלקה, ואמרתי שלום. מתחתי קו וזהו.

כאשר נשאל זיגמונד פרויד מהם לדעתו הקריטריונים לבריאות נפשית, ענה בפשטות: "עבודה ואהבה" (בסדר הזה). העבודה היא מקור פרנסה, כמובן, אך גם מקום למפגש חברתי, למימוש עצמי, למסגרת, לסדר יום, והינה לרוב חלק משמעותי ביותר בזוהותו העצמית של האדם. מאחר שהעבודה משמעותית כל כך בחיי האדם, אין זה פלא שרבים חווים משבר, או מפחדים ממנו, עם סיום שנות העבודה והיציאה לפנסיה, ולכן ממשיכים כאילו שום דבר לא השתנה.

עדויות מצביעות על כך שהשתתפות בכוח העבודה משפיעה על התפקוד הקוגניטיבי; עם זאת, לא ברור אם התעסוקה עצמה או תהליכים שנוצרים או מתפתחים מתוך הגוף עצמו, והקשורים לסבירות של

אנשים לתעסוקה, הם שמגינים מפני ירידה קוגניטיבית. אכן, המחקר אינו חד משמעי לגבי ההגנה של המשך עבודה מפני ירידה קוגניטיבית.

אנחנו, בני ה-60+ (אני בן 77), לא מי שהיו ההורים שלנו. 60 זה ה-50 החדש ואפילו פחות, ויש לכך סיבות חברתיות ומדעיות: התזונה שלנו, אורח החיים, התנאים, הכל פועל לטובת בני הגיל הכמעט שלישי. לשבת בבית? מה פתאום! חבל על הזמן. יש כל כך הרבה דברים שאפשר לעשות, יש חלומות שכל החיים חלמנו להגשים, ורעיונות שרק פורצים ורוצים להתממש.

על פי נתונים שונים שהתפרסמו בארצות הברית בשנים האחרונות, מתברר כי בני 60 ומעלה מהווים כ-40% מכלל היזמים העסקיים החדשים בארצות הברית. אז חשבתי גם על זה, ומאחר והייתי מעורב במספר חברות חדשות, זה לא מושך אותי יותר. אז יש משפחה, יש נכדים (שמזמן לא צריכים

שמרטף...), ויש עולם גדול, והרבה מקומות בהם עוד לא ביקרתי, ויש ספרים שלא קראתי. כל זה טוב ויפה אבל לא מספיק, אז יש אמנות.

התחלתי לעסוק בקרמיקה ב-1994. זה היה בזמן שחברת קודאק פיטרה מאות עובדים כל שבוע (כשהגעתי לרוצ'סטר ב-1985 עבדו שם בקודאק 69,000 עובדים. כשעזבתי ב-1994 נשארו 28,000, והיום החברה למעשה איננה קיימת). מדענים עם עשרות מאמרים ופטנטים, שתמונתם הייתה תלויה בהיכל התהילה של החברה, קבלו מכתבי פיטורין ונזרקו כקליפת לימון שנסחט. חיפשתי נתיב לרוגע מהטירוף של אי הוודאות, והצטרפתי לגלריה לאומנות בה נרשמתי לקורס בקדרות. מהר מאד גיליתי שאינני נמשך לעבודה באובניים. די משעמם כשהכל יוצא עגול... אז עברתי לבניה ידנית בה, היצירתיות יכולה להשתולל ללא סוף. מאז ועד צאתי לגמלאות,

עסקתי בהפסקות באמנות קרמית, ואף עבדתי שלוש שנים בערבים בבית הספר לאמנות במנהטן¹ שם למדתי ליצור במתכת (בגלל קוביד היה קשה להמשיך, אבל אני מתכוון לחזור לאהבה הזו). היצירה בתמונה נקראת דיברסיטי, והרעיון הוא שמה שרואים ברחובות ברוקלין כאשר מציצים מהחלון זו סימפוזיה של אנושות מגוונת.

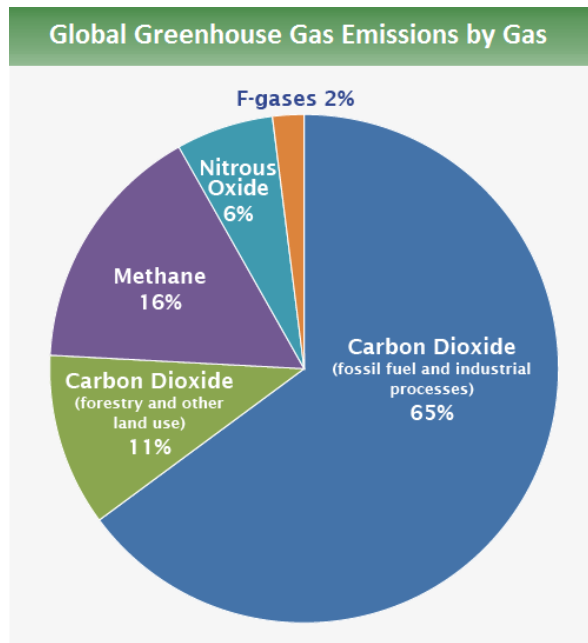
יציאתי לגמלאות הייתה עבורי הזדמנות פז לחזור לאומנות, אהבה גדולה שתמיד התחרתה באהבתי לכימיה. הצטרפתי כחבר לסטודיו גדול לקרמיקה בויליאמסבורג שבברוקלין, ושם אני מבלה שעות במשך השבוע. התחלתי לצייר על משטחים קרמיים תלת מיימדיים, ולחפש דרכים לביטוי רעיונות על ידי הקרמיקה. יש סיפוק עצום לא רק ביצירתיות, אלא גם בעבודה עצמה שלוקחת רעיון ארטילאי והופכת אותו לממש שאפשר לאחוז ביד, או לתלות על הקיר. אז כן, יציאה לגמלאות זו הזדמנות פז להגשמת חלומות, ולרעיונות ותקוות ששכנו במגרות חשוכות במוחנו לצאת לאוויר העולם ולהאיר את חיינו באור יקרות. בתמונה אני באירוע האומנות השנתי בברוקלין.²

מה גורם להתחממות כדור הארץ אהוד גרינשפן

פרופסור אמריטוס באוניברסיטת קליפורניה שבברקלי, ארה"ב

כולנו שמענו שכדור הארץ מתחמם ושהתחממות זו גורמת לתופעות מזג אוויר חריגות שגורמות לנזקים אדירים כדוגמת שריפות ענק באוסטרליה, גל חום מכביד ביותר באירופה המערבית בקיץ השנה, ולאחרונה גשמים עזים שהציפו שליש מפקיסטן. הנזק מהשריפות, ההצפות והסערות בשנת 2022 מוערך בכ 260 ביליון דולר. רובינו גם שמעו על ועידת האקלים שהתקיימה בפריז בה הסכימו רוב מדינות העולם: (1) להקטין את פליטת גזי החממה לאטמוספירה לרמה שתמנע עליית הטמפרטורה הממוצעת בעולם בשנת 2050 ל-1.5 (מקסימום 2) מעלות צלזיוס בהשוואה לטמפרטורה לפני העידן התעשייתי, (2) להגיע למצב שלא יהיה גידול בריכוז גזי החממה מעל לריכוז ב 2050. במאמר זה נבהיר מהם גזי-החממה, מה מקורם, וכיצד ניתן להקטין את ריכוזם.

תמונת מצב. ציור 1 מגדיר את גזי החממה החשובים ומראה את תרומתם היחסית להתחממות כדור הארץ. התרומה היחסית מתקבלת על-ידי הכפלת האחוז הפיסי של הגז המסוים שמודדים באטמוספירה בפקטור שנקרא "פוטנציאל ההתחממות הגלובלית" (GWPבלעז) שמשמעותו: כמות האנרגיה שפליטת טון אחד של הגז תתרום להתחממות כדור הארץ במשך 100 שנים ביחס לכמות האנרגיה שתתרום פליטת טון אחד של פחמן דו חמצני (CO_2). ערך ה GWP של מתאן ($\text{Methane} - \text{CH}_4$) הוא כ 30, של תחמוצת החנקן ($\text{Nitrous Oxide} - \text{N}_2\text{O}$) כ 300 ושל הגזים המכילים פלואור (F-gases) הוא אלפים. כלומר, הריכוז הפיסי היחסי של ה CO_2 גדול מה 76% ($65+11$) שבציור 1 ואילו הריכוז הפיסי של הגזים האחרים קטן משמעותית מזה שרשום בציור 1.

ציור 1. התרומה היחסית של גזי החממה להתחממות כדור הארץ בשנת 2015

(מקור: https://en.wikipedia.org/wiki/Greenhouse_gas_emissions)

מקור גזי החממה ותכונותיהם

דו-תחמוצת הפחמן (CO₂): קיימת באופן טבעי באטמוספירה כחלק ממחזור הפחמן של כדור הארץ (המחזור הטבעי של פחמן בין האטמוספירה, האוקיינוסים, האדמה, הצמחים ובעלי החיים). פעילויות אנושיות משנות את מחזור הפחמן - הן על ידי הוספת עוד CO₂ לאטמוספירה והן ע"י הקטנת יכולתם של גורמי טבע, כמו יערות וקרקעות, לקלוט ולאגור CO₂ מהאטמוספירה. מאז שנת 1750 לערך (תחילת המהפכה התעשייתית), פעילויות האדם העלו את ריכוז ה CO₂ באטמוספירה בכמעט 50%.

הסיבה העיקרית לעליית ריכוז ה CO₂ הוא שריפת דלקים "מאובנים" (פוסיליים) – פחם, נפט, סולר, בנזין, גז טבעי, גז בישול, עץ, זבל...דלקים אילה משמשים לייצור חשמל, להנעת כלי רכב אוניות ומטוסים, לחימום מבנים, לבישול ולתעשיות שונות. CO₂ נפלט גם כתוצאה מתגובות כימיות מסוימות כדוגמת תהליכים בייצור מלט.

גז טבעי הוא הדלק הפוסילי הנקי ביותר: ליחידת חשמל מיוצרת, כמות ה CO₂ הנפלטת בתחנת כח המתודלקת בגז טבעי היא רק כ 40% עד 50% מזו הנפלטת מתחנת כח פחמית. זו הסיבה שהביקוש העולמי לגז טבעי הולך וגדל ושתחנות כח פחמיות מוסבות לעבודה עם גז טבעי (גם בישראל) או שנסגרות.

למרבה המזל, יש מספר תהליכים בטבע שצורכים CO₂ ומקטינים את ריכוזו באטמוספירה. צרכני ה CO₂ החשובים ביותר הם האוקיינוסים, היערות (צומח בכלל) והקרקע. לא נכנס לתאור התהליכים הספציפיים שצורכים CO₂ רק נזכיר את התהליך המוכר ביותר – הפוטוסינתזה: לשם גידולו הצומח קולט CO₂ מהאוויר ופולט חמצן. גם האצות והיצורים המיקרוסקופיים שבאוקיינוסים (הפלנקטון) סופגים בערך כמות CO₂ כמו כל הצמחים והעצים ביבשה. לרוע המזל, המין האנושי כרת הרבה מאד עצים והפך יערות עבותים לשטחי חקלאות ומגורים. אך לאחרונה יש שינוי במגמה בזכות ההכרה בבעיית האקלים: בוועידת COP27, שהתקיימה החודש בשרם-אל-שייך, הנשיא החדש של ברזיל הצהיר שיפסיק את מדיניות הנשיא הקודם לבער את יערות האמזונה (שלפני כריתת העצים היה קולט כרבע מכלל כמות ה CO₂ שנלכד על פני האדמה), ונשיא קניה הצהיר שארצו תטע 15 ביליון עצים ב 10 השנים הקרובות – כלומר, תיער שטח שגודלו כ-20 פעם שטח מדינת ישראל. זוהי תרומה מבורכת של מדינת העולם השלישי אך הוא פחות ממחצית שטח יערות הגשם שחוסלו בברזיל בלבד.

בשנים האחרונות נעשה מחקר אינטנסיבי לפיתוח טכנולוגיות ללכידת CO₂ מהאוויר ובמיוחד מהעשן שנפלט מתחנות כוח המתודלקות בדלקים פוסיליים ויש לקוות שחלקן תהיינה מעשיות.

מתאן (CH₄): מתאן קיים באופן טבעי באטמוספירה כחלק ממחזור הפחמן של כדור הארץ אך מתחילת העידן התעשייתי ריכוז המתאן הוכפל. כיום 50-65% מסך פליטות CH₄ נובעות מפעילויות האדם: מתאן נפלט במהלך ההפקה של פחם, נפט וגז טבעי (שמתאן הוא המרכיב העיקרי שלו). מתאן ניפלט גם ממערכת האיכול של בעלי חיים, מהתפרקות (תסיסה) של פסולת אורגנית ביתית ותעשייתית, ומביצות ושדות גידול אורז.

אין תהליכים יעילים להוצאת מתאן מהאטמוספירה אך למרבה המזל אורך החיים שלו באטמוספירה הוא רק כ 12 שנים.

בוועידת האקלים COP27 150 מדינות התחייבו לצמצם את פליטת המתאן ב-30% עד סוף העשור. צמצום זה, אם יוגשם (למשל, ע"י הקטנת הדליפות של גז טבעי, שיפור הטיפול בזבל בעלי-חיים ובפסולת אורגנית), יבטיח שריכוז המתאן באטמוספירה לא ימשיך לגדול.

תחמוצת החנקן (N_2O): תחמוצת החנקן קיימת באופן טבעי באטמוספירה כחלק ממחזור החנקן של כדור הארץ ויש לו מגוון מקורות טבעיים (כולל פעילות בקטריות ופליטות הרי-געש), אבל כ-40% מכמות ה- N_2O באטמוספירה נובעת ממעשי אנוש: פעילויות חקלאיות (במיוחד דישון כימי, הטיפול בזבל ובשפכים, ושריפת פסולת חקלאית) ושריפת דלקים פוסיליים (כולל במנועי בנזין ודיזל של מכוניות, טרקטורים, אוניות, וכו'). אורך החיים הממוצע של מולקולת N_2O באטמוספירה הוא 117 שנים. ניתן להקטין את פליטת ה- N_2O ע"י שימוש יעיל יותר בדשנים כימיים, הקטנת צריכת המזון (כ-40% מהמזון המיוצר בארה"ב מושלך כפסולת) וצמצום גידול בקר (יתכן ע"י יצור בשר במעבדה) וכן הקטנת השריפה של דלקים פוסיליים.

גזים עם פלואור: הם גזי חממה סינתטיים (לא נוצרים בטבע) חזקים בגלל שה GWP שלהם גבוה ואורך החיים שלהם באטמוספירה נע בין מאות ללמעלה מ-10 אלפים שנים. האדם מייצר מספר תרכובות עם פלואור במיוחד לשימוש במערכות קירור אך גם לשימוש בתהליכים תעשייתיים כגון ייצור אלומיניום ומוליכים למחצה. יש לעשות מאמץ לצמצם ככל האפשר את הדליפה של גזים אילה.

מאמר עתידי יסביר כיצד גזי-החממה גורמים להתחממות כדור הארץ.

מה הקשר בין הפצת פייק ניוז לחיזוק המעמד החברתי?

אופיר בראל

מתוך סרטון של מכון דוידסון

חוקרים רבים ברחבי העולם מנסים להבין מה מניע אנשים לשתף פייק ניוז. במרבית המקרים, השיתוף נעשה באופן לא מכוון, כלומר- הוא נעשה מכיוון שאנשים אינם יודעים להבחין בין אמת לשקר (מה שנקרא בשפת מדעי החברה: "אוריינות דיגיטלית נמוכה"). עבור האוכלוסייה הזו הושקו ברחבי העולם תוכניות חינוך רבות, בעיקר במסגרת בתי ספר, המלמדות את התלמידים לחשוב באופן ביקורתי, לבחון היטב את מקורות המידע הניצבים בפניהם ולהכיר את המניפולציות הטכנולוגיות האפשריות.

אולם, ישנם, כמובן, אלו שמפיצים פייק ניוז בכוונת מכוון והסיבות לכך מגוונות כגיונו של הטבע האנושי: ישנם כאלו, שיעשו זאת על מנת לקדם אג'נדות פוליטיות מסוימות (דוגמה מובהקת לכך היא המעורבות הרוסית בבחירות לנשיאות ארה"ב של שנת 2016, שמומחי מודיעין קבעו כי היא בוצעה העל מנת לסייע לטראמפ להיבחר). ישנם אחרים, שיפרסמו שקרים על עסקים מתחרים כדי לפגוע להם במכירות, בעוד שאחרים, אולי, יבחרו להילחם בחברות התרופות הגדולות המייצרות חיסונים (מה שראינו למכביר בתקופת הקורונה).

הפעם, אני מעוניין להציג כאן מניע מרתק במיוחד, שמוביל אנשים לשתף פייק ניוז- מעמד חברתי. לכאורה, הדבר נשמע קצת מוזר, שכן הפצת פייק ניוז נתפסת כתופעה מאוסה ולכן מי שעומד מאחוריו לא מקבל מעמד חברתי טוב במיוחד. מבט מעמיק יותר- המבוסס על [ניסוי](#) [מסקר](#) שנערך בעבר- ממחיש כי המציאות היא למעשה הפוכה.

במסגרת הניסוי, שנערך על ידי שלושה חוקרים מאוניברסיטת פנסילבניה שבארה"ב, המשתתפים נשאלו הם יהיו מוכנים לשתף ברשתות החברתיות תאוריות קונספירציה על אירועים היסטוריים שונים (תיאוריה אחת, למשל, טענה כי טיסה 800 של חברת TWA התרסקה ביולי 1996 בשל ירי טיל על המטוס ולא בגלל קצר חשמלי בו). בעוד שמרבית המשתתפים השיבו כי לעולם לא יהיו מוכנים לשתף פייק ניוז, 43% מהם טענו כי יהיו מוכנים לשתף לפחות תיאוריית קונספירציה אחת, במידה והדבר יביא להם כמות מספיק גדולה של לייקים והכרה במעמד החברתי (אחוז גבוה למדי, יש לציין).

הציפייה הזו לא נולדה בחלל ריק, אלא מתקיימת על סמך שתי תופעות מבוססות היטב במציאות שלנו. התופעה הראשונה היא, שמידע כוזב מושך הרבה יותר לייקים והתעניינות בהשוואה למידע אמיתי: במסגרת מחקר שנערך בשנים 2020-2021 על ידי חוקרים מארה"ב ומצרפת, [נמצא](#) כי פוסטים ברשתות החברתיות שהכילו מידע כוזב השיגו פי שישה יותר לייקים ושיתופים בפייסבוק, בהשוואה למידע מהימן.

התופעה השנייה היא, שלעיתים אנחנו מוצאים את עצמנו בתקופות של אי וודאות (למשל, מגיפת הקורונה, לפחות בשלביה הראשונים, שהייתה מחלה לא מוכרת עבור המדענים, או תקופות של הסלמה ביטחונית משמעותית בישראל). במצבים כאלו, אי הוודאות עלולה להוביל לחרדות ולספקות, אותן הציבור רוצה להפיג במהירות באמצעות היאחזות במידע כלשהו, לא משנה אם הוא אמיתי או שקרי. במצב כזה, אותם אנשים שממהרים לפרסם מידע כזה מקבלים הכרה ואף אהדה לפעילות שלהם ובעקבות כך העוקבים שלהם רוצים לקבל עוד מידע. האתגר הזה מתעצם לאור העובדה, שאמצעי התקשורת המסורתיים פועלים כיום לאט יותר מהצייצנים והמפרסמים בטוויטר ובפייסבוק, מאחר והם מחויבים לכללי אתיקה עיתונאית שאותם מפרסמים מן השורה באינטרנט אינם מחויבים להם.

האם יש תקווה להפוך את הגלגל? קשה לצפות לכך, בחברה המקדשת את תרבות ה-instant ושבה החיצוניות היא חזות הכל. אולם, אם בני אדם יפנימו, שלצד הרווח המיידי, הפצת פייק ניוז טומנת בחובה נזקים לטווח הארוך, ייתכן כי נתחיל לראות בעתיד שינוי מגמה.

מעוניינים לדעת עוד על פייק ניוז? אני מזמין אתכם לעקוב אחרי [בעמוד הפייסבוק שלי](#).

מה יהיה? מבט אל העתיד

הפעם: על: "מדוזות שחורות", "קרנפים חומים" ו"הפיל שבחדר"

מאת: ד"ר יאיר שרן ראש הקבוצה לתובנת העתיד

ברשימה קודמת הצגנו את תסריטי העתיד המכונים "ברבורים שחורים". אלה אותם תסריטים המתרחשים ללא כל אתראה מוקדמת, ללא כל ידיעה מוקדמת והשפעתם או תוצאותיהם עלולות להיות קשות ודרמטיות. כאלה היו אירוע הטרור במגדלי התאומים בנובמבר 2001 (9/11) שגרם להתמוטטות הסמל האמריקאי הזה כמו גם לאלפי הרוגים, ההתפרצות הבלתי צפויה של הר געש באיסלנד שהשביתה את התעופה באירופה או הצונאמי ביפן שפגע קשות בכור כוח גרעיני וגרם נזקים קשים וכמעט אסון גרעיני. "ברבורים שחורים" אינם ניתנים לחיזוי מראש ולכן לכאורה אינם ניתנים למניעה. אלו כמובן לא התרחישים האפשריים היחידים. אלה למעשה התרחישים הנדירים ביותר שהסתברותם נמוכה אך פגיעותם קשה ומשמעותית.

קבוצת תסריטים אחרת הם אלה השכיחים יותר, מוכרים יותר ובולטים יותר. כמו "השמש תזרח מחר בבקר". בקבוצה זו נוכל למנות את "ההתחממות הגלובלית", התפתחויות דמוגרפיות כמו גם התסריט של רעידת אדמה חזקה בישראל שכנראה בוא תבוא בשנים הקרובות ופעולות רבות נעשות כדי למזער את השפעותיה. תסריטים אלה זכו בשם "קרנפים חומים". כמו הקרנף הם בולטים, הם תזזיתיים ולא ניתן להתעלם מהם. הסתברותם גבוהה והמודעות להשפעתם הצפויה גבוהה ביותר.

בצד "הקרנפים החומים" ישנם תסריטים אחרים שגם הם מוכרים אך התפתחותם אינה ידועה. כזאת הייתה הקורונה בתחילת הדרך. התסריט של מחלה ויראלית היה מוכר אבל המחלה החדשה הזו הייתה כרוכה בהרבה נעלמים ודרכי התגובה לא היו ברורות. כשאנו טסים אנחנו יודעים שטיסות עלולות להתעכב או להתבטל אבל אין בידינו לדעת האם? ואין לנו דרכים להגיב לתסריט כזה. תסריט כזה מכונה "הפיל שבחדר". יודעים שהוא קיים אך לא יודעים מה צעדיו הבאים. כזה יהיה גם התרחיש של מחלה ויראלית חדשה לא מוכרת שעלולה להופיע פתאום.

לבסוף קיימת קבוצת תסריטים ידועים שהמודעות לגביהם נמוכה. משל הצפרדע הנמצאת בכוס מים המתחממים לאיטם. הצפרדע תקפוץ מהכוס כאשר המים יגיעו לרתיחה אבל אז כבר יהיה כמובן מאוחר מידי. בדומה אוכלוסיית "המדוזות השחורות" גדלה משמעותית במים מתחממים וחומציות משתנה ומספרן גדל במהירות בסביבת תחנות כוח, המקורות על ידי מי ים, עד כדי סתימת המסננים והשבתת התחנה.

השם "מדוזות שחורות" ניתן אם כן לתסריטים בהם סדרת שינויים קטנים לכאורה מביאה להשפעה גדולה.

אלה תרחישים מורכבים שלפעמים חומקים מתחת לרדאר וכשהם מתגלים קשה להחזיר את הגלגל.

כך למשל חדירות "קטנות" לפרטיות שלנו מסבות ביטחוניות, רפואיות ואחרות עלולות להביא לבסוף לאובדן כמעט מוחלט שלה. עוד תסריט מסוג זה הוא "עולם ללא מזומן". בתסריט זה הכסף המזומן נעלם מהכלכלות השונות ובמקומו נכנסים אמצעים דיגיטליים, כסף קריפטוגרפי וכדומה. המלחמה בהון השחור והיבטים ביטחוניים מחד והנוחיות הקורצת מאידך הם בין הגורמים הדוחפים בכיוון. יש מדינות מעטות (שבדיה, אל סלבדור) שכבר פועלות במגמה זאת

שלא לדבר על הביטקוויין וחברות הקריפטו שצצות כיום ברחבי העולם. צעדים קטנים שעשויים לצבור כוח ולבשר מהפיכה.

ישראלים ביפן: שירת הייקו כסלפי

ד"ר יואב גל

עד לעידן הסלפי בסלולר, היה קשה מאוד להסביר למטיילים הישראלים ביפן את רעיון שירת ההייקו. כמו הרבה דברים אחרים הקשורים לתרבותה המיוחדת של ארץ השמש העולה גם היבט זה נשאר פעמים רבות בגדר של מסתורין. אבל כיום, כאשר כולם מצלמים כל דבר ובכל הזדמנות, קל יותר להסביר את הניסיון 'לתפוס את הרגע...'. שיר הייקו הוא כמו סוג של תמונת מצב חולף, הנצחה של אירוע מקומי, ובעצם אינו שונה במהותו מכל אותם תמונות במסעדה של צלחת המנה שהוגשה לנו ומייד העלינו ל-f לשתף בחווייה את כל העולם. אמנם הטכנולוגיה שונה ונדרש כישרון מסוים, קצת יותר מאשר לחיצה על הדק המצלמה, אבל הרעיון ממש דומה: ביטוי לחווייה של רגע, במקום ובזמן המיוחדים לאירוע.

המקור:

<https://digiphoto.techbang.com/posts/6445-xiongwei-of-freehand-brushwork-landscape-photography-camera-paint-with-light-ink>

הייקו הוא סוג של שירה שהיה רווח ביפן במאות ה-17 עד ה-19 והוא בנוי משלוש שורות הכוללות במקור היפני מספר הברות קבוע. בשורה הראשונה והשלישית, חמש הברות ושבע בשנייה. **הסגנון מושתת בדרך כלל על תמונה ניגודית הלוקחה מהטבע.** תמונה שנועדה לשקף את אופיו של האדם או תיאור של מצב נפשי. הבנה טובה של השיר מחייבת השתתפות פעילה של השומע/קורא הנדרש להשלים את התמונה הכללית מתוך המבנה המרוכז והמצומצם של מילות השיר. שירים רבים מביעים מצב נפשי ברגע מסוים והם מהווים את השלב הראשון בלבד הנעשה על ידי המשורר, אבל דורש השלמה ופרשנות על ידי השומע/הקורא.

'מצב נפשי' הוא בדיוק התיאור המתאים למטיילת דבור'קה המהווה דוגמה נפלאה לשימוש מדויק אפשרי בשירת ההיקו. היא שייכת לנצר מפואר של עם ישראל בארצו המתחדשת. ניתן למצוא את שורשי משפחתה נטועים עמוק בין חלוצי העלייה השנייה, למרות שהיא עצמה ילידת תל אביב ובחיים לא החזיקה במעדר בידיה, היא תוודא שכולם מכירים במוצאה האצילי. היא כבר מזמן עברה את העשור השישי לחייה, ולפעמים גם את השביעי, אך עדיין ניחנה בקסם המהפנט של נחש. קל מאוד לראותה כבת 16 בתנועת נוער שבה ידעה בהפניית חיוך כובש לב אל הנער הנכון להשיג את כל אשר תחפוץ בו. היא לא יכולה להיחשב יפה אבל בשערה הקצר ובאופן בו היא נושאת אליך את עיניה ממרומי מטר וחצי בליווי של חיוך מאיר פנים, אין קל מאשר להתפתות לרצונה.

המטיילת דבור'קה בחרה בקפדנות את הגבר שאתה, נשארה נאמנה לו וקדמה אותו מאחורי הקלעים במהלך השנים שבהן פרנס אותה ואפשר לה בזכות מעמדו השתלבות בקרב האליטה הנכונה. גם כאשר הוא יוריד בהדרגה אך יחסית מהר את דרישותיו מחדר המיטות, זה יקרה בערך לקראת גיל חמישים או קצת יותר, היא לא תרפה ממנו וממעמדו. הוא יהפוך מנער חינני לגבר מבטיח, בדרך כלל ייתכן ויהיה גם קצין צעיר ביחידה לוחמת וישלים איזה תואר בדרך

להשתלבות בתעשייה ביטחונית כזו או אחרת. אבל בדרך לצמרת הוא ילך וישחק את עצמו עד דק. הוא לא בדיוק יקפיד על פעילותו הגופנית, ככל שיהפוך לבכיר יותר יבלה יותר ויותר במסעדות יוקרה עתירות כולסטרול ואלכוהול, יתיש עצמו בנסיעות תכופות לחו"ל, אולי גם ינהל איזה רומן קטן רק כדי להרגיש עדיין כמו הגבר שחשב שהיה. פעילות גופנית מועטה, תזונה בעייתית, שעות ארוכות בעבודה, והזנחה איטית וכללית יביאו לכך שיאבד את העניין במין והם אולי אפילו יעברו לישון במיטות נפרדות. דבור'קה, לא רק שלא תנטור לו, אלא אולי אפילו תפטיר אנחת רווחה קטנה של ברוך שפטרני. כל זאת מבלי לשחרר ולו גם קצת את מושכות השליטה בקריירה שלו. הרי בסופו של דבר הכול הוא אמצעי להגיע לראש הפירמידה החברתית, גם אם רק כאשר הוא במעמד של מהנדס והיא לכאורה רק אשת מהנדס. אבל בלי ספק היא תדאג שכולם ידעו שהוא אכן המהנדס והיא אשת מהנדס.

דבור'קה נוהגת להשרות על סביבותיה תחושה של מסוכנות ארסית וגם כאשר פנתה ללכת עדיין נותרת התחושה שהיא איכשהו 'פוקחת עין' וכדאי מאוד שלא לעורר את חמתה. כעת, כאן בדיוק נכנס שיר ההייקו המתאר זאת באופן מעורר הערצה, ממש צילום בסלולר של תמונת מצב:

מבין שלל התרגומים, זה האהוב עלי:

הנָחֵשׁ הַזְדַּחֵל לוֹ רְחוֹק

אֶךְ הָעֵינַיִם שֶׁהֵבִיטוּ בִּי

נוֹתְרוּ בְּקִנְי-הַסּוֹף.

Kyoshi Takahama (1874 – 1959)

המטיילת דבור'קה תדאג להבהיר לכל חברי הקבוצה בטיול שהיא איננה נוהגת לטייל בעולם בטיול מאורגן. היא מבהירה באופן תדיר את הכרותה עם העולם הגדול והעובדה שהיא מצויה כעת במצב מביש שהיא נמצאת באוטובוס אחד עם עוד קבוצה של ישראלים בני גילה היא לא יותר מאשר תקלה מצערת ומביכה. הרי היא רגילה שרכב השרד של השגרירות, או נהג המפעל או השד יודע מי, לוקח אותה למסיבות ערב למוזמנים בלבד. שאת סופי השבוע היא מבילה במסע אל חבלי ארץ שרק יודעי דבר מכירים ואת ימי אמצע השבוע היא מבילה בתי קפה במרכזי קניות יוקרתיים עם אנשים ברמתה.

אנו מעצבים חומר לכלי,

אבל הריקנות שבתוכו

היא המכילה את מה שאנחנו רוצים

משך הזמן של טיול מאורגן ביפן הוא כשבועיים. מסגרת זמן שמאפשר טעימות על קצה המזלג של אתרים מרכזיים באי הגדול מכולם הונשו. זהו גם שילוב טוב של מגבלות תקציב, זמן, עומס ויכולת קליטה. במסגרת זמן כה מוגבלת ועמוסה אין כל כך מקום למניפולציות חברתיות שבהן דבור'קה כה מיומנת. בכל זאת היא תהיה עסוקה ברטינות, בתלונות שצריך 'לעשות' משהו'... בקשר לזה ובקשר לאחר, צריך לשנות את התוכנית, וזה לא הגיוני ש..... וכך הלאה. היא לא תאמר דברים באופן ישיר, אלא תמיד תדחק את הרעל בארסיות ומאחורי הקלעים. כמעט כל שיחה אתה תגמר, לאחר שתחזור לעיסוקיה, עם תחושה מאוד מדויקת של הנָחֵשׁ הַזְדַּחֵל לוֹ רְחוֹק, אֶךְ הָעֵינַיִם שֶׁהֵבִיטוּ בִּי נוֹתְרוּ בְּקִנְי-הַסּוֹף.

מרוץ הלפיד בחג החנוכה

צבי תדמור

תנועת הנוער 'המכבי הצעיר' החליטה בשנת 1944 לייסד מנהג חדש בארץ ישראל: מרוץ לפיד בחנוכה לזכר המכבים, שהתחיל מקברות המכבים ומשם הגיע לשאר חלקי הארץ. באתר של "תנועת המכבי העולמית" צוין כי הרעיון לערוך את המרוץ הושפע ממרוץ הלפיד הראשון, שנערך באולימפיאדת ברלין בשנת 1936, ומהתיאור במשנה לגבי האופן שבו העבירו מסרים מיישוב ליישוב על ידי הדלקת לפידים בתקופות קדומות בארץ ישראל.

זאת, בשעה שבארץ ישראל כמה עשורים לפני שפתחו בתנועת המכבי במסורת של "מרוץ הלפיד", בתחילת המאה עשרים, מאבקם של המכבים ביוונים שימש מקור השראה לתנועה הציונית וליישוב היהודי בארץ ישראל. בחנוכה של שנת 1907 הגיעו מורים ותלמידים מ"גימנסיה הרצליה" במהלך טיול אל הכפר הערבי אל-מידיה. תושבי המקום הראו להם אתר קבורה יהודי מתקופת בית שני בסמוך לכפר, אותו כינו "קבור אל יהוד". אנשי הגימנסיה זיהו את הקברים הללו עם קברות המכבים, המתוארים בספר מכבים, והחלו להגיע לשם בקביעות בכל חנוכה. עם השנים התרחב המנהג, וגם תלמידים של בתי ספר אחרים מרחבי הארץ הגיעו לאתר כדי לציין את החג.

מרוץ הלפיד ביטא את הערכים בהם דגלו בתנועת המכבי הצעיר ואותם ייחסו גם למכבים: אהבת המולדת, קיום העם בארצו, חירות, עצמאות ודבקות במטרה. המרוץ הראשון נערך בכ"ט בכסלו תש"ה. באותה תקופה היה מדובר במבצע מורכב, מכיוון שמקום הדלקת הלפיד ותחילתו של מסלול המרוץ שכנו בסמוך ליישובים ערביים. קיום המרוץ למרות הסכנה הדגיש את סמליותו, וחברי 'המכבי הצעיר' התעקשו לקיימו למרות הכול.

קדם למרוץ הלפיד הראשון סיור, שערכו חברי ועדה שנבחרה על ידי הנהלת "מכבי", בקברות המכבים ליד כפר הערבי אל-מידיה שעשו דרכם במכונית וברגל בדרך לא דרך והמליצו על מסלול המרוץ.

ביום שישי, ו' דחנוכה, 15 בדצמבר 1944 בחשכת הלילה יצאה קבוצה של צעירים חברי "גרעין" של המכבי הצעיר, שהייתה בהכשרה ברמת דוד, ברגל בדרך תחתית מבן שמן למודיעין כשנוטר יהודי רכוב על סוס לבן מלווה אותם. עם עלות השחר הוקם על קבר המכבים במודיעין תורן ועליו הדגל הלאומי ומפקד המכבי הצעיר מר סלומון קרא את דבר "המכבי".

בשעה 11 לפני הצהרים הודלק הלפיד והרץ הראשון יצא לדרך. ממודיעין עד לבן שמן נמסר תפקיד כבוד זה לקבוצת ה"גרעין". בבן שמן (מקום בו התאספו נציגי המכבי העולמי והארצישראלי וכן עיתונאים שליוו את הרצים בכל הדרך) מכבים מירושלים וחיפה קיבלו את הלפיד ומסרוהו ברמלה למכבים המשרתים בצבא (ביניהם מירון אברמסון איש רחובות) שהביאו את הלפיד עד כפר ביל"ו.

בכפר ביל"ו חיכו חברי המכבי מרחובות ושם עבר הלפיד לידי המכבים מנס ציונה. בנס ציונה נערך טקס הדלקת נרות חנוכה (ע"י חניך מכבי בן 10) ואחרי מסירת הלפיד לחברי מכבי מראשון לציון המשיכו הרצים בדרכם לתל אביב. בבית דגן קבלו את התפקיד המכבים מתל אביב.

קהל רב שהתאסף ברחובות העיר העברית הראשונה קיבל את הרצים ואת המלווים הרכובים על אופנים בתשואות ובקריאות עידוד. בתל אביב עברו הרצים עם הלפיד דרך רחוב אלנבי, לכיכר דיזנגוף לבן יהודה ומשם עד לבית המכבי. הלפיד הועבר לידי וותיק תנועת המכבים בארץ מר צבי נשרי שסיים רשמית את המרוץ. בסיום, נערכה מסיבה חגיגית בבית המכבי (שהיה מלא ומקושט בדגלים לאומיים) בהשתתפות ראשי התנועה ניתנה הרצאה על חנוכה ונס המכבים וחזן בירך על הנרות ומקהלת המכבי הצעיר שרה "מעוז צור ישועתי".

מאז חנוכה תש"ה 1944 ממשיכה תנועת המכבי הצעיר לקיים בחג החנוכה את המסורת של מרוץ הלפיד מקברות המכבים במודיעין(1) למקומות שונים בארץ. כשבכל שנה מביאים חניכי תנועת מכבי

הצעיר את הלפיד לכנסת ישראל ולבית הנשיא. לכל מרוץ נבחר נושא חינוכי וסביבו מתנהלות פעילויות בסניפי התנועה ברחבי הארץ.

במרוץ הלפיד לאחר קום המדינה, בדצמבר 1948 נשיא מועצת המדינה ד"ר ח. ווייצמן קיבל את פניהם של נושאי הלפיד בפתח מעונו ברחובות, לקול תשואות סוערות של הקהל. הנשיא ברך את הבאים: "היום הוא היום הראשון לחנוכה במדינתנו. אחדי אלפיים שנה שוב מרחפת רוח המכבי על פני כל הארץ וחזית הלפידים משרה עלינו עידוד, שמחה ואמונה בעתיד ארצנו, עתיד גדול ונהדר. אתם המכבים, תהיו נושאי העתיד של ארצנו. העם הקטן שלנו גדול יהיה, אם לא בכוח אזי ברוח. אני תפילה שתזכו לראות את הארץ מושתתת על יסודות של צדק ומשפט".

הנשיא ווייצמן בפתח ביתו, חנוכה 1949

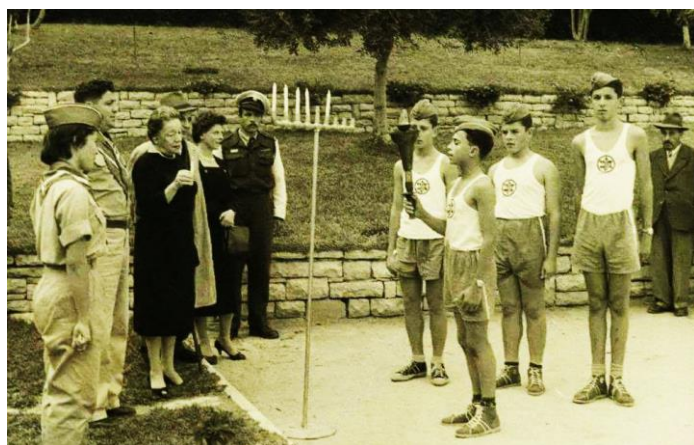
יו"ר "מכבי" ברחובות, מסר את הלפיד הבווער לידי הנשיא. ילד מילדי המקום הדליק את נר החנוכה ומקהלת ילדים שרה משירי החג. אחרי דברי הברכה של הנשיא יצא מרוץ הלפיד לנס ציונה ולראשון לציון, ודרך בית דגן לתל אביב.

ב- 1949 מרוץ הלפיד הגיע לביתו של נשיא המדינה הראשון ד"ר חיים ווייצמן. הנשיא בירך על נר ראשון של חנוכה וקיבל במעונו את ילדי בתי הספר של רחובות. באותה שנה הגיע מרוץ הלפיד אל יו"ר הכנסת

מר יוסף שפרינצק שהיה בתל אביב ואחרי נאומו ונאומו ראש העירייה מר רוקח, עברו הרצים עם הלפיד דרך רחובות תל אביב, והמרוץ הסתיים על יד בית הכנסת הגדול.

לאחר פטירתו של הנשיא המדינה ד"ר חיים ווייצמן ב- 1952 המשיכו נושאי הלפיד להגיע לבית הנשיא ווייצמן ברחובות. את פניהם קיבלה אשת הנשיא ורה ויצמן. הגב' ויצמן הדליקה באש הלפיד את נר החנוכה בחנוכייה גדולה שניצבה בחצר ביתם. רבים הגיעו לטקס הדלקת נר החנוכה.

ב- 1958 השתתפו במרוץ הלפיד ארבעה מחברי מתנועת "מכבי צעיר" שהייתי איתם יחד במכבי, כמה שנים לפני שעזבתי את התנועה ב- 1956. המרוץ הזה נחרת בזיכרוני כי הרגשתי החמצה שלא הייתי בין הרצים. הם מסרו את אש הלפיד לוורה ווייצמן שהדליקה את נר החנוכה ליד אחוזת הקבר של הנשיא ויצמן בחצר ביתם.

הרצים (מימין לשמאל) עם ורה ווייצמן: דוד גלטנר ז"ל, אריק קורצ'יק, שוקי פורר, מרדכי פדובה (אוחז בלפיד)

במודיעין בו השתתפו 1,500 חניכי התנועה. הלפיד יצא בארבעה מסלולים עיקריים: דרומה למצדה ואילת, צפונה – עד כרמיאל במרכז לתל אביב ולירושלים- שם יימסר לנשיא.

החל ממרוץ הלפיד ה-22, בשנת 1966, הוחל במסורת של שליחת לפידי חנוכה לגלילי מכבי בחו"ל עם נציגי תנועת הנוער, שם מוגשת אש הלפיד לאנשי הקהילה היהודית במקום ונערכות פעילויות חינוכיות בבתי ספר יהודיים, מועדוני מכבי תנוער, אוכלוסייה עם צרכים מיוחדים, בתי אבות ועוד.

לאחר מלחמת ששת הימים, השתתפו במרוץ הלפיד בארץ כ- 4,000 חניכי התנועה. אות הזינוק ניתן על ידי אלוף הפיקוד האלוף עוזי נרקיס בתום מסדר מרשים

ביוגרפיה של רחוב – מנחם ולינסקי*

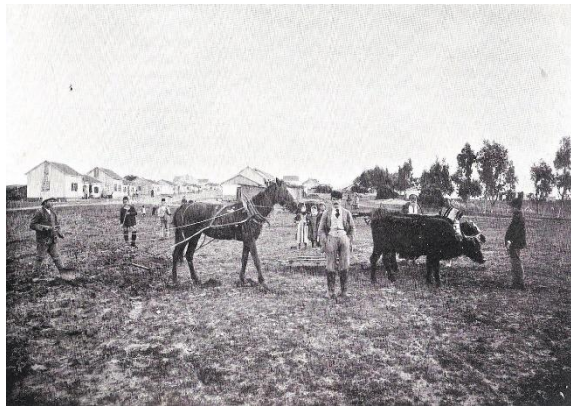
צבי תדמור

אביו של מנחם, אברהם ולינסקי, הגיע לרחובות ב-1890 עבד בה כפועל בכל עבודה שנמצאה וקשר יחסי ידידות עם מעבידו ניסן קנטרוביץ. ניסן התרשם מהבחור הרציני, החרוץ והנאמן והחליט שיש להשיאו. הוא המליץ בפניו על טייבל (יונה) בתו של חברו הטוב, אלימלך יזראעליט.

משפחת יזראעליט גרה ברחובות חמש שנים לפני שירדו להתיישב בנגב במושבה קסטינה, באר טוביה של היום. קסטינה הייתה היישוב הדרומי ביותר בארץ ישראל באותם ימים.

אברהם ולינסקי הוזמן להתארח בביתה של משפחת יזראעליט בשבת. הצעיר החלוץ, הנאה מראה חשב איזו מתנה יביא למי שאמורה להיות כלתו. קנה זוג עגילים. הם איבדו צורתם עד שהגיע לביתם בבאר טוביה. אימא של הכלה המיועדת ניחמה אותו במילותיה "העיקר הכוונה הטובה". הם התחתנו בבאר טוביה והשידוך של ניסן קנטרוביץ יצא אל הפועל.

אברהם וטייבל (יונה) וששת ילדיהם גרו בבאר טוביה עד שהמשפחה הוגלתה לרחובות בקיץ תרפ"ט 1929 כאשר פרצו מאורעות הדמים בארץ ישראל. באר טוביה הייתה אחת מהמושבות שהותקפו, שניים מתושביה נרצחו, המושבה נשרפה עד היסוד ופונתה. כך באופן כל כך טרגי בא הקץ למושבה וירדו לטמיון 34 שנות עבודה וחלוציות של ההתיישבות השנייה במקום שהחלה כאשר חובבי ציון רכשו ב-1895 את אדמות קסטינה. כוונתם הייתה להקים במקום "מושבה לדוגמה" של פועלים

עניים. עלו על הקרקע עשרים משפחות. המושבה הייתה עם רחוב אחד, לאורכו בתי המגורים הבנויים מעץ. מאחוריהם היו חצרות קטנות ובהן גינות ירק לצריכה עצמית. בקצה החצר נבנו מבני המשק מאבני כורכר, שיצרו מעין חומה מסביב לבתי המושבה. חנות מכולת קטנה סיפקה את מצרכי היסוד. תפוקת באר המים במושבה הייתה מועטה והסיפיקה רק לצורכי התושבים להשקיית בעלי החיים. האיכרים עסקו בגידולי פלחה.

הכרתי את יונה (טייבל) ולינסקי ואת נכדיה בני גילי, ילדיהם של מנחם ואחיו יצחק שגרו ברחוב וייצמן 16. יונה הייתה אישה קשת יום, שומרת מצוות. אישיותה עוצבה והושפעה מתנאי חיים קשים. בבאר טוביה הייתה איכרה בכל רמ"ח אבריה, עיבדה את האדמה, טיפלה בבעלי החיים בחצר, בפרות ובתרנגולות, בעצי הפרי ובגינת הירק לצריכה ביתית.

משפחתה וחבריהם, מתיישבי באר טוביה, הגיעו למרכז המושבה ברחובות באוגוסט 1929 ואנשי רחובות שהתכוננו לבואם קיבלו אותם בחום רב. הם שיכנו אותנו בבית העם, ובבית הספר העממי הסמוך והביאו להם מזון ובגדים. לאחר תקופה קצרה התפזרו חלק מתושבי באר טוביה למקומות שונים בארץ לנהל, רמת השרון, פרדס חנה ועוד. ברחובות נשארו חמש משפחות.

המשפחה הגיעה לרחובות חסרת כל. הם הצליחו להציל מזוודה אחת עם תמונות וכמה פריטי לבוש. תושבי רחובות הכינו להם אוכל, שתיה ובגד ללבוש. שנה נדדו ממקום למקום ברחובות. סיפר הבן מנחם כי התקלח לראשונה בחייו בגיל שש באמבטיה בבית דונדיקוב. ב-1930, בכספי הפיצויים שקיבלו עבור הרכוש שהושמד בבאר טוביה, קנה אברהם מגרש בן 10 דונם שהשתרע בין רחוב וייצמן לבין רחוב בר שאול (כיום), שם עמד ביתם. הבית שאברהם בנה היה בן שני חדרים. כל המשפחה בחדר אחד ואת השני השכירו כדי לעזור בפרנסת המשפחה. אברהם ויונה התפרנסו ממכירת חצץ, זיפזיף וסיד מבור סיד שהיה בחצר הבית.

מנחם סיפר כי בגיל שש החל ללמוד בכתה א' בבית הספר עממי. כל הכיתה ישבה על כסאות, אך לא היו בה שולחנות. "הסניף" של ביה"ס עממי בו למד שכן במקום בו עומד כיום ביה"ס שריד היה עדיין בשלבי התארגנות.

בהיותו בכיתה ג' המחנכת ציפורה הררי (כינוייה "הדוגרת") התחתנה וכעבור זמן ילדה את ילדה הראשון. כל הכיתה צעדה בתהלוכה לבקר אותה בביתה. בדרך שאלו חלק מהילדים "לאן הולכים?" ומנחם ענה בצחוק "לדוגרת", בבחינת התרנגולת ואפרוחיה. היה צחוק סוחף וכך דבק בה השם מאז ולתמיד. מכיתה ה' ועד ח' לימד אותם המורה יעקב שהיה קשוח ונהג להעיף סטירות לחי "חינוכיות" לסוררים ולעצלנים.

בכיתה א' מנחם חלה בטיפוס. ד"ר מרשוב, רופא המושבה, הובהל לביתם והורה להעביר אותו בדחפיות לבית חולים הדסה בתל אביב. בבית החולים הודיעו לו כעבור יומיים "הוריך אינם משלמים עבור האשפוז, ואתה חוזר הביתה". בשובו לרחובות ד"ר מרשוב קבע, כי לא חל שיפור במצבו. הורה לאימו להחזיק אותו ער ולא לתת לו להירדם. כדי לשעשע אותו, קפצה אימו בחבל.

הילדים בימי ילדותו סבלו בעיקר ממחלות עיניים- טראכומה. האחות אסיה הייתה שמה להם טיפות עיניים, טיפול לא נעים, וכואב. הכינים היו אורחים קבועים בראשיהם, כולם היו מתגרדים ומריחים נפט מחפיות ראשם. כדי למנוע את הנגע רוב הילדים היו עשו קרחות וחבשו כובעי קסקט.

בט"ו בשבט החנויות ברחובות נסגרו, המסחר הושבת, ואווירת חג שרתה בכל. כל ילד קיבל שתיל של עץ, שתל אותו בגומה שהוכנה מראש. התושבים עמדו סביבם, מעודדים ומוחאים כפיים. שלושה עצי פיקוס מנחם נטע: ברחוב יעקב, גלוסקין, והרצל.

בשבועות, חג הביכורים, צעדו כל תלמידי בתי הספר ברחוב הרצל בלבן, על ראשיהם כובע לבן או חיתול לבן, על ראש מעוטר בזר, וטנא נישא בידם. התכנסו כולם במגרש מכבי שבלב המושבה. התושבים צפו בטקס. הטנא ניתן ל"כהנים" שעמדו על במה מוגבהת נושאים תפילה ושרים. טקס מרגש ומרשים. התושבים קנו את סלי הביכורים והפדיון הועבר לקרן הקיימת לישראל.

הלכו ברגל בסביבות המושבה להכרת פרחי השדה והטבע בעונותיו או יצאו לטיולים לקיבוצי הסביבה שזה עתה עלו על הקרקע. בגיל בר מצווה אביו לימד אותו את ההפטרה והוא עלה לתורה בבית הכנסת הגדול. בליל שבת נערכה מסיבה בביתם והמתנה שקיבל הייתה קופסת שחמט מעץ. הכיבוד היה עוגה שאימו הכינה, חבריו ישבו בחצר ביתם ושרו.

מעטים היו מעשי השובבות של הילדים. פה ושם העיזו להתגנב לפרדס או לאחת החצרות שבהן גידלו עצי פרי ולפלח תפוח עץ או פומלה. בגיל עשר החל לעבוד בזמן החופשות של בית הספר בחצרות הבתים בקילוף שקדים. בן שלש עשרה מנחם עבד בהשקיית הפרדס אצל אדון מחניימי, הפעיל את משאבת המים ורץ בין שורות העצים לראות שאין פריצת מים מהתעלות ומגומות העצים. ארוחת הצהרים כללה צנצנת לבן ולחם. את הלבן העמיד בתעלת המים של הפרדס לשמור על הקור. זו הייתה תקופה של מתח ואיבה בין יהודים וערבים. יהודים נרצחו בפרדסים ולהיות לבד בפרדס היה מסוכן. אח"כ עבר לעבוד בפרדס גוטהליף (היום מוזיאון הפרדסנות) בגיזום עצים. שם בעבודה קשה בתחרות עם הערבים הרוויח בעבודה קבלנית 16 גרוש ליום עבודה. לאחר שסיים לימודיו בבית הספר העממי עבד בבית האריזה.

בגיל 16 מנחם נסע לדודתו באוסטרליה וחזר משם לרחובות בהיותו בן 25 אחרי שלמד מקצוע תוך כדי עבודה מעשית וקיבל תעודת סיום "מכניק אינג'נר". שם הכיר את רוז ועמד להתחתן. היא לא רצתה לנסוע אתו לא"י והיא החזירה לו את טבעת האירוסין שקנה לה אחרי 40 שנה, כאשר ביקר שם. מנחם חזר לארץ בשנת 1949 והספיק להילחם במלחמת העצמאות.

לקראת השחרור בצבא, שמע כי ב"אורט" רחובות מחפשים מורה למכונאות רכב. הגיש מועמדות, צירף תעודותיו וציין את הניסיון המקצועי וההוראה שרכש באוסטרליה והתקבל. לימים, השתלם באוניברסיטת בר אילן לימד גם תושב"ע וגיאוגרפיה. העשיר השכלתו במכון אבשלום וביד בן צבי. נחשב למורה קשוח בעל דרישות גבוהות וקפדן גם על משמעת, שמר על כבוד הדדי וקשר אישי עם כל תלמיד.

בן 28 מנחם מתחתן ב- 1952 עם חביבה, צעירה יפה ונעימת הליכות, עובדת ושואפת לעצמאות.

מנחם עבד בהוראה ב"אורט" רחובות עד פרישתו לגימלאות.

*תודה לאליו ולינסקי (חבר לשכת הנשיא ויצמן) שחשף בפני את קורות המשפחה וסיפר על דודו מנחם.

היה הייתה עברית:

שורשים

רות קלי

למילים שורש ושורשים יש משמעויות רבות. המשותף בכולן הוא השורש שמהווה בסיס, התחלה של משהו.

- שורשים של עצים, פרחים, ירקות, צמחים.
- שורשים של עם, משפחה, חברה, תרבות.
- שורשי השערות, שורשי השיניים.
- שורש העניין. שורש הבעיה.
- שורש כל רע (לא עלינו).
- שורשים בשפה העברית.

היום נעסוק בזה האחרון, שורשים בשפה העברית, החסכנית מאין כמוה. הפעלים בעברית בנויים משלוש אותיות שורש, ונוספות אליהן אותיות לפניהן, אחריהן או ביניהן על פי הזמנים (עבר, הווה, עתיד), על פי הבניין (פעל, נפעל, פעל, הפעיל, הופעל והתפעל) ועל פי הגזרה (שלמים, חסרי פ"נ, נחי ע"ו, נחי ל"א וכו').

לדוגמה: מהשורש ג,ד,ל: גִּדְּלָנוּ, גִּדְּלָתִי, אֶגְדֵּל, הִגְדִּיל, יִתְגַּדֵּל. [על שמות עצם בעלי אותו שורש (גְּדוּלָה, גֹּדֵל), ועל תארים (גְּדוּל) נדבר בהמשך].

יש שורשים שאפשר לגזור מהם מגוון רב של פעלים, בעלי משמעויות שונות: לדוגמה - השורש ש,ל,מ: שָׁלַם = נגמר, הגיע לשלמות. נָשַׁלַם = נגמר, תם, הגיע לסימום. שָׁלַם = פרע חוב. שָׁלַם = נפרע, סולק. הִשְׁלִים = סיים, גמר, עשה שלום. הִשְׁלַם = הובא לידי סיום, הִשְׁתַּלַּם = 1. החזיר בְּרוּחַ את מה שהושקע בו. 2. השתכלל, נעשה מושלם יותר, השלים את הכשרתו.

יש פעלים שבהם חלק מאותיות השורש חסרות, נחות, או מתחלפות. לדוגמה השורש ב,ו,א: נָבֵא, הִבִּיא, בָּאתִי. ומהשורש ש,נ,ה: שָׁנִיתִי, יָשַׁנּוּ, הִשְׁתַּנִּיתִם.

מעניינים במיוחד הפעלים שאות השורש הראשונה בהם היא נ': נָדַם, נָגַע, נָגַשׁ, נָטַל. בחלקם הנ' נשארת, ובחלקם - חסרה: "והמשכיל בעת ההיא יידום". "אל תיגע!" "גָּשׁוּ אלי בהפסקה." לשורש נ,ט,ל יש שתי משמעויות: 1. לקח. במקרה זה נגיד: "הוא ייטול את הספר מהארון." 2. רחץ. וכאן נגיד: הוא ינטול את ידיו לפני האוכל."

שמות העצם והתארים הנגזרים מאותן אותיות השורש מיוחדים לשפה שלנו. אביא דוגמאות אחדות בלבד כי קצר המצע מהשתרע: ג,ד,ל: מְגַדֵּל, גִּדּוּל. ש,ל,מ: שָׁלוֹם, שָׁלַם, תְּשׁוּלוֹם, שִׁלוֹמִים. ב,ו,א: מְבֹאֵה, בִּיאָה, יְבוּא. ש,נ,ה: שִׁנּוּי, מְשַׁנֶּה, מְשַׁנֶּה, שׁוּבִים. נ,ג,ע: מְגַע, נְגִיעָה, נְגוּעַ. נ,ט,ל: מְטַלָּה, הִטְלָה, נְטִילָה, ועוד.

הכתבה הזאת אינה שיעור דקדוק. רק הבאתי מילים של יום יום, שמעניין לראות את שורשן.

אלי נורא עלילה

שוקי ברנדווין

Shoqi Brando

אי שם בשנות השישים, ערב יום הכיפורים, מילואימניקים בשרות פעיל בנאות הכיכר, צריף מתחת למצוק, צריף שהתפרסם כאשר קרס המצוק בתקופה מאוחרת יותר וקבר תחתיו עשרים חיילים (1970). ערב החג, רק חייל אחד, סמל, חובש כיפה, אשכנזי, כל היתר בני עדות המזרח, בדיוק מניין. המ"פ ביקש מהסמל, חובש הכיפה לנהל את התפילה בצריף שימש גם בית כנסת. הסמל היה בטוח שיתפלל יחידי בזמן שהאחרים ישחקו קלפים, שש-בש, אולי גם ישתו עראק. אך לא כך היה, בני עדות המזרח לא חבשו כיפה אך כולם שומרי מסורת, גם צמים, גם מתפללים.

ביום כיפור נגשו אליו שניים מהם ושאלו מי יוביל את מזמור אל נורא עלילה.

- אף אחד, ענה חובש הכיפה, התפילה היא בנוסח אשכנז, אני לא מכיר מזמור כזה.

- אין אל נורא עלילה? עמדו הם המומים, חייבים לשיר את המזמור הזה!

- לא אצלי, ואני מנהל את התפילה, הביטו בסידורי הצה"לי וראו בעצמכם, אין...

- אנחנו נשיר את אין נורא עלילה, לא יעזור דבר.

- אז תשירו בחוץ...

- אנחנו נשיר בפנים, ואתה תהיה בחוץ...

כשהגיע הרגע, פרצו כולם בשירת אל נורא עלילה, בעוצמה אדירה, **אל נורא עלילה, המצא לנו מחילה, בשעת הנעילה...** חובש הכיפה הביט והתפעל מהעוצמה האדירה הטמונה בפיוט, אותו פיוט עתיק שכתב אברהם איבן עזרה, איש גרנדה המוסלמית, בספרד של המאה ה-12. אותו פיוט ששרים אלו שלא חובשים כיפה...

האשכנזים הם חובשי כיפה ושומרי מסורת, או שאינם חובשי כיפה והמסורת מהם והלאה. בני עדות המזרח אינם חובשי כיפה אך שומרי מסורת, איזה הבדל... הם שנוהגים לשיר את אל נורא עלילה, ואיזו התעוררת בקהל, כאשר כולם כבר עייפים ומייחלים לשבור את הצום. הרבה פיוטים יפים ישנם בתפילות, אך אל נורא עלילה הוא הגדול מכולם, הוא זה שפותח שערי שמים בדיוק בשעה של נעילה.

* * *

סיפור זה מזכיר לי אירוע מילדותי, עם תום תפילת היום הקדוש בבית הכנסת שבבית סבי בירושלים, כאשר הקהל החל להתפזר, ראה סבי, האדמו"ר מסטרטין, אישה מזילה דמעה, - מה לך? שאל, מסתבר שהייתה תיירת מצרפת, וכך השיבה, - הגעתי לבית הכנסת, ואני ממתינה למזמור אל נורא עלילה שפותח את תפילת הנעילה, זה המזמור שמזכיר לי את בית אבא, את ילדותי, את הקהילה במרוקו, ולא זמרתם את הפיוט שכל כך חיכיתי לו. איך יתכן? אל נורא עלילה... השיא של התפילה, הסמל של היהדות... אמרה ובכתה.

בבית סבא היו מתפללים שונים ומגוונים, תלמידיו, שכנים, אנשי שם, כמו שי עגנון שנהג להאזין לדרשות השבת של האדמו"ר. מדי פעם נכחו אנשים שאל נורא עלילה היה חשוב להם, מסתבר שהגבאי-חזן, קופרשטוק, היה פוטר אותם בשלילה, 'לא אצלנו', אינני יודע אם האדמו"ר היה בכלל מודע לכך.

בשנה שאחרי, שוחררה ואוחדה ירושלים. בערב יום כיפור עלתה דילמת מזמור אל נורא עלילה שוב, והגבאי הוותיק והמיוחס השיב בשלילה כהרגלו. סבי שתק ולא התערב, אולם בהמשך קם והודיע שאת תפילת הנעילה נתפלל ברחבת הכותל, וכך היה. הסבא הוביל את קהילתו בירושלים של יום הכיפורים, הגיעו לכותל, ומזמור אל נורא עלילה פרץ שם והסתלסל מגרונות של אלפים, איזו עוצמה, התעוררות, הרגשה של יחוד, איחוד, שכולנו עם אחד, דרך המזמור שהרעיד את הכותל.

כך הוביל סבי את קהילתו הקטנטונת לשמוע את מזמור אל נורא עלילה בכותל, תיקן את הטעון תיקון, בלי לפגוע בייחוסו של קופרשטוק הגבאי. באמת חוויה מיוחדת, וכך התמיד סבי כל שנה, עד שעזב אותנו לעולם של אמת.

לראות, להביט, להתבונן

צילם יוסי רזי

סינגפור - פרלמנט - דצמבר 22

נראה בעלון הבא

תם ולא נשלם